

Diarrhoea, gonorrhoea i panta rhei

dr n. hum. Beata Olędzka, adiunkt

Studium Języków Obcych
Warszawski Uniwersytet Medyczny
ORCID: 0000-0003-0676-3263

E-ISSN 2353-8597; ISSN 1231-028X; nr art. Lek.202501.06 © P

**Łacińskie nazwy, o których piszę w tym tekście, mają trochę skomplikowaną pisownię, ale nie-
zbyt trudną wymowę. Pisownia wynika z ich starogreckiego pochodzenia i transliteracji alfa-
betu greckiego na łaciński.**

Diarrhoea (czytaj: diarea) to biegunka, a *gonorrhoea* (czytaj: gonorea) „rzeżączka”. Obie nazwy zawierają grecki czasownik *ῥέω* [rheo]¹ (czytaj: reo) – „płynąć”. Ten znaczek (´) nad literą *ρ* [rho] oznacza przydech mocny, który zapisuje się jako literę „h”, stąd po literze „r” w wyrazach pochodzenia starogreckiego zawsze mamy literę „h”, której później nie wymawiamy. Termin *diarrhoea* pochodzi dokładnie od czasownika *διαρρέω* [diarrheo] (czytaj: diareo)² czyli „przepływać”. W wyrazach, w których występują dwie litery *ρρ*, przydech mocny stoi tylko nad drugą, stąd zapis *rrh*.

Zacznijmy zatem od nazwy *diarrhoea*, czyli „przepływanie”. Można spotkać również formy *diarrhoe*, *diarrhoë* (czytaj: diareo) lub *diarrhea* (czytaj: diarea). Terminem tym określa się „oddawanie co najmniej trzech luźnych lub wodnistych stolców na dobę”³. W polskiej terminologii medycznej mamy natomiast określenie „biegunka” od czasownika „biegać”, czego chyba nie trzeba wyjaśniać. Wczesniejsze formy notowane w słownikach języka polskiego to „biegączka” i „bieżączka”⁴.

Przejdźmy teraz do terminu *gonorrhoea*. Inne zapisy tego wyrazu to *gonorrhoe*, *gonorrhöë* (czy-

taj: gonoroe) lub *gonorrhea* (czytaj: gonorea). Wyraz składa się z greckiego *γόνοσ* [gonos], czyli „sperma, nasienie męskie” i *ῥοή* [rhoe] (czytaj: roe) – „płynienie”. Zatem *gonorrhoe* to „płynienie męskiego nasienia”. Termin ten spotykany już m.in. u Hipokratesa (ok. 460 p.n.e. – ok. 377 p.n.e.) i Galena (ok. 130 n.e. – ok. 216 n.e.) oznaczał rzeczywistą utratę spermy. W medycynie współczesnej nie odpowiada on pierwotnemu znaczeniu, ponieważ oznacza wysięk ropy. Dziś wiemy, że choroba ta, zwana po polsku „rzeżączką”, jest chorobą bakteryjną wywołaną przez bakterię *Neisseria gonorrhoeae* (czytaj: neiseria gonoree). I tu warto wiedzieć, że bakterię tę odkrył w 1879 r. młody polski lekarz Albert Neisser, absolwent Uniwersytetu Wrocławskiego. Wyraz „rzeżączka” pochodzi od „rzeżący”, ten z kolei od „rzezać” (prasłowiańskie *řezati* „ciąć, rznąć”), czyli „rznąć”, tu w znaczeniu „boleć”.

I na koniec takie skojarzenie z czasownikiem *ῥέω* [rheo] – „płynąć”, który występuje w znanym greckim powiedzeniu: *Πάντα ῥεῖ καὶ οὐδὲν μένει* [Panta rhei kai uden menei] – „Wszystko płynie i nic nie stoi w miejscu”.

¹ Słownik grecko-polski pod redakcją Zofii Abramowiczówny, Warszawa 1958, s.

² Ibidem, s. 551.

³ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/file:///D:/pobrane/59388-159572-1-PB.pdf [dostęp: 20.12.2024].

⁴ Słownik języka polskiego przez Samuela Bogumiła Linde, T. 1, Warszawa 1807, s. 102, 108.

Słownik języka polskiego, Aleksander Zdanowicz i in. Wydany staraniem i kosztem Maurycego Orgelbranda, Wilno 1861, s. 80.